Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról szóló 2000/60/EK irányelv, a felszín alatti vizek szennyezés és állapotromlás elleni védelméről szóló 2006/118/EK irányelv és a vízpolitika területén a környezetminőségi előírásokról szóló 2008/105/EK irányelv módosításáról

(COM(2022) 540 final – 2022/0344 (COD))

(2023/C 146/07)

Előadó: **Arnaud SCHWARTZ**

Felkérés:	Európai Parlament, 2023.1.19.
	Tanács, 2023.1.24.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 192. cikkének (1) bekezdése
Illetékes szekció:	„Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2023.2.3.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.2.22.
Plenáris ülésszak száma:	576.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	156/1/6

1. **Következtetések és ajánlások**

1.1. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) határozottan támogatja az Európai Bizottság arra irányuló javaslatát, hogy a felszíni és felszín alatti vizek tekintetében elsőbbséginek minősülő anyagok jegyzékeit egészítsék ki egyes kulcsfontosságú vízszennyező anyagokkal, amelyeket a víz-keretirányelv értelmében a kémiai állapot értékelésére fognak felhasználni. A tagállamoknak nyomon kell követniük ezen anyagok vízben való jelenlétét, és gondoskodniuk kell arról, hogy a minőségi előírásokat ne lépjék túl. A javaslat több éve esedékes, és üdvözlendő kísérlet a víz kémiai állapota értékelésének naprakésszé tételére.

1.2. Az EGSZB rámutat arra, hogy a tiszta víz alapvető fontosságú társadalmunk és környezetünk, valamint a társadalmi-gazdasági tevékenységek szempontjából. Egy erős vízvédelmi keret, amely a szennyezés forrásánál történő csökkentésére összpontosít, előnyökkel jár az ökoszisztémák, a szabadidős célú vízhasználat és az ipar számára, és biztosítja a tiszta és megfizethető ivóvizet.

1.3. Bár a kezdeményezés költségeket von maga után, például a szennyvíztisztítás esetében, az EGSZB hangsúlyozza, hogy a szennyező anyag-mentes vízzel kapcsolatos előnyök felülmúlják azokat, például azáltal, hogy megszűnik a káros vegyi anyagoknak való kitettség, és kevésbé lesz szükség a víz kezelésére az ivóvízre vonatkozó előírások teljesítéséhez. A káros anyagok felhasználási mintáinak megváltoztatása – a vízben való jelenlétük csökkentése céljából – járulékos előnyökkel is járhat, mint például az agrár-élelmiszeripari ágazatban dolgozók káros növényvédő szereknek való kitettségének csökkenése.

1.4. Több erőfeszítést kell tenni a munkahelyi egészségvédelem és biztonság területén. Az EGSZB kéri, hogy a termelési folyamat során különböző anyagokat tartalmazó vizet felhasználó iparágak számára külön iránymutatásokat dolgozzanak ki.

1.5. Az EGSZB azt ajánlja, hogy a tagállamok tegyenek többet a vízzel kapcsolatos adatok összegyűjtése, rendszerezése és értelmezése, valamint a környezeti adatok iránti igények kiemelt prioritásként történő kezelése érdekében. Fontos, hogy a tagállamokban csökkentsék az adatok késedelmét, és specifikus mutatókat határozzanak meg.

1.6. Az európai vizek több mint 60 %-a a víz-keretirányelv ([1]) értelmében még mindig nem jó kémiai állapotú, de ez a számadat nem ad teljes képet a problémáról, mivel a jelenlegi értékelés nem veszi figyelembe a vegyianyag-keverékek hatásait, amelyek még akkor is előfordulhatnak, ha a szennyező anyagok „biztonságos" szinten vannak jelen. Többet kellene tenni annak felmérése és nyomon követése érdekében, hogy a különböző anyagok kombinációja milyen hatással van a környezetre és az emberi egészségre.

1.7. A tiltott növényvédő szerek még mindig jelen vannak az európai vizekben. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy a nyomonkövetési intézkedéseknek – beleértve az illegális felhasználás megszüntetését és az eltéréseket – továbbra is érvényben kell maradniuk azokban a tagállamokban, ahol túlzott mennyiséget észlelnek, még akkor is, ha ezeket az anyagokat törölték az elsőbbséggel kezelendő anyagok uniós jegyzékéből.

1.8. A víz létfontosságú, de egyre szűkösebb erőforrás. Az európai polgárok közel kétharmada súlyos problémának tartja, hogy országukban nincs elegendő mennyiségű vagy elég jó minőségű víz ([2]). Ezekkel az aggályokkal kellő sürgősséggel foglalkozni kell, ha a 6. fenntartható fejlődési célt („A vízhez és szanitációhoz történő hozzáférés biztosítása mindenki számára") sikeresen meg akarjuk valósítani, és a jövőbeli válságokat meg akarjuk előzni. A tagállamoknak prioritásként kell kezelniük a megfelelő erőforrásokhoz, felszereléshez és emberi erőforráshoz való hozzáférés megkönnyítését, az ellenőrző intézmények megerősítésével és az ellenőrök számának növelésével együtt.

1.9. Az EGSZB arra kéri továbbá az európai intézményeket, hogy kezdjék meg a vízzel kapcsolatos kérdés prioritásként való kezelését, és dolgozzanak ki egy „uniós kék megállapodást". Ez azt jelenti, hogy egy mindenre kiterjedő, összehangolt ütemterv keretében, ambiciózus célokat és közösen rögzített mérföldkövekhez kapcsolt teendőket kitűzve tegyenek áttörést hozó erőfeszítéseket a szükségletek előrejelzésére, a vízforrások megőrzésére, valamint a kapcsolódó kihívások megfelelő kezelésére. Az EGSZB 2023 folyamán konkrét javaslatokat fog előterjeszteni egy uniós kék megállapodásra vonatkozóan.

2. **Háttér**

2.1. A felszíni és felszín alatti vizeknek a víz-keretirányelv, a környezetminőségi előírásokról szóló irányelv és a felszín alatti vizekről szóló irányelv módosításáról szóló irányelvre irányuló európai bizottsági javaslatban szereplő szennyező anyagai jegyzékének felülvizsgálata két fő problémát kíván kezelni:

— Az elsőbbségi anyagok jegyzéke hiányos és elavult, és nem nyújt megfelelő védelmet az ökoszisztémák és az emberi egészség számára a vízszennyezés jelentette kockázatokkal szemben.

— A szennyező anyagok és a nemzeti szinten meghatározott minőségi előírások közötti eltérések túl nagyok. Az adatszolgáltatás terhet jelent, mivel nem igazodik napjaink technológiájához. Az elsőbbségi anyagok jegyzékeinek felülvizsgálatára irányuló eljárás túlságosan hosszadalmas.

2.2. A felszíni vizek tekintetében a felülvizsgálat 24 egyedi anyag (peszticidek, gyógyszerek és ipari vegyi anyagok) és egy 24 per- és polifluor-alkil-anyagból (PFA-k) álló csoport felvételét javasolja a felszíni vizek tekintetében elsőbbséginek minősülő anyagok jegyzékébe, valamint 16, már jegyzékbe vett anyag környezetminőségi előírásának módosítását és négy olyan anyag törlését, amelyek már nem jelentenek az egész EU-ra kiterjedő veszélyt. Emellett a felszín alatti vizekre vonatkozó rendelkezésekkel összhangban bevezetnek egy, a peszticidekre vonatkozó küszöbértéket.

2.3. A felszín alatti vizek esetében javasolják egy 24 PFA-ból álló csoport, két antibiotikum és egy sor növényvédőszer-metabolit felvételét az irányelv I. mellékletébe, amelyekre uniós szintű küszöbértékek vonatkoznának. Emellett bevezetik a gyógyszerekre vonatkozó küszöbértéket. A felszín alatti vizekről szóló irányelv II. melléklete egy gyógyszerrel egészül ki, ami azt jelenti, hogy a tagállamoknak mérlegelniük kell egy nemzeti szintű küszöbérték meghatározását.

2.4. Az Európai Bizottság módszertant dolgoz ki a mikroműanyagok és az antibiotikumrezisztencia-gének nyomon követésére azzal a céllal, hogy azokat a jövőben felvegye a szennyező anyagok jegyzékébe.

2.5. A felszín alatti vizek szennyező anyagai monitorozásának javítása érdekében a felszín alatti vizek ellenőrzése tekintetében kötelezővé tették a „megfigyelési listán" alapuló eljárást.

2.6. A vízgyűjtők szintjén szabályozott szennyező anyagokra vonatkozó szabványokat harmonizálták, és azok a kémiai állapot értékelésébe is bekerülnek.

([1]) EEA, 7/2018. sz. jelentés, European waters – Assessment of status and pressures 2018 [Európai vizek – A vizek állapotának és terhelésének felmérése, 2018].

([2]) Európai Vízszövetség (EWA), Water Manifesto.

2.7. A tagállamoknak három ösztrogénhatású anyag hagyományos kémiai ellenőrzésével párhuzamosan két éven keresztül, hatásalapú módszerekkel kell ellenőrizniük az ösztrogénhatású anyagokat. A környezetminőségi előírás víz-keretirányelvben szereplő fogalommeghatározása módosul, hogy magában foglalja a hatásalapú ellenőrzéshez használt hatásalapú küszöbértékeket.

3. **Általános megjegyzések**

3.1. Több mint 20 évvel a víz-keretirányelv elfogadása után a vízszennyezés továbbra is széles körben elterjedt probléma Európában, ami negatív hatással van a vízi élővilágra, a szabadidős célú vízhasználatra és az ivóvízellátásra. A mezőgazdaság és az ipar számára is aggodalomra ad okot. Európában a felszíni víztestek kétharmada és a felszín alatti víztestek egynegyede még mindig nem jó kémiai állapotú ([3]), de ezt csak a szennyező anyagok egy kis részhalmaza alapján értékelik, ami nem tükrözi a vízszennyezés teljes mértékét.

3.2. A vízszennyezés nagy költséget jelent a társadalom számára, amely becslések szerint évente 22 milliárd eurót tesz ki, csak a tápanyagszennyezést figyelembe véve ([4]). Habár az uniós szerződések rögzítik a „szennyező fizet" elvet, azt még mindig nem hajtják végre megfelelően, ami azt jelenti, hogy a szennyezés költségeit nagyrészt az adófizetők viselik ([5]). Az emberek és a környezet káros anyagoknak való kitettsége nagy költségekkel jár, és a szennyezett víz szennyeződésmentesítése és kezelése is költséges. Ezért minden erőfeszítésnek a szennyezés forrásánál történő megelőzésére kell irányulnia.

3.3. A vegyi anyagok együttes hatásának a vízi élővilágra és az emberi egészségre jelentett veszélye elismert probléma, és a jelenlegi monitoring- és jelentéstételi keret hiányosságainak megoldása a folyamatban lévő felülvizsgálat egyik kulcsfontosságú pontja. Figyelembe kell venni a tudományos közösség által például a SOLUTIONS és NORMAN uniós projektek keretében tett megállapításokat és ajánlásokat.

3.4. A felszíni és felszín alatti vizeket szennyező anyagok jegyzékeinek felülvizsgálatát négy-, illetve hatévente kell elvégezni. A jelenlegi felülvizsgálat régóta esedékes, mivel a legutóbbi felülvizsgálatok 2013-ban, illetve 2014-ben történtek a felszíni, illetve a felszín alatti vizek szennyező anyagai tekintetében. Ez azt jelenti, hogy az új elsőbbségi anyagok csak a 4. ciklusú vízgyűjtő-gazdálkodási tervek kémiai állapotértékelésének részét képezik, 2033-as javasolt megfelelési határidővel. Tekintettel az európai vízminőség szörnyű állapotára, valamint arra, hogy a javasolt anyagok már uniós szinten aggodalomra adnak okot a víz tekintetében, az EGSZB nyomatékosan kéri, hogy haladéktalanul hozzanak intézkedéseket e szennyező anyagok és egyéb szennyező anyagok koncentrációjának valamennyi uniós vízben történő csökkentése érdekében. Az EU-nak gyorsabban kell reagálnia a vízszennyezéssel kapcsolatos tudományos ismeretekre, és azokat jogi intézkedésekre és megoldásokra kell átültetnie. Alapvetően fontos szempont a környezeti kérdésekkel kapcsolatos igazságszolgáltatáshoz való jog is, a tagállamoknak és az Európai Uniónak hatékony és gyorsabb bírósági és közigazgatási eljárásokat kell biztosítania ([6]).

3.5. Az EGSZB támogatja, hogy új szennyező anyagokat vegyenek fel a felszíni és felszín alatti vizek tekintetében elsőbbséginek minősülő anyagok jegyzékébe. A jegyzékek nemcsak arra kötelezik a tagállamokat, hogy csökkentsék ezen anyagok környezetbe történő kibocsátását, hanem más irányelvek szerinti intézkedéseket is életbe léptetnek ([7]). Ha azonban a jegyzékeket nem frissítik, vagy azok túlságosan szűk körűek, a környezetre vonatkozó intézkedések is korlátozottak lehetnek. Hasonlóképpen, a szennyező anyagokat nagyrészt különálló anyagokként vették fel e jegyzékekbe, a vegyi anyagok együttes hatásainak figyelembevétele nélkül.

3.6. Az EGSZB üdvözli, hogy a PFA-kat 24 anyagból álló csoportként vették fel a listába a csoportra vonatkozó küszöbérték meghatározásával, és üdvözli a felszíni vizekben található növényvédő szerekre és a felszín alatti vizekben található gyógyszerekre vonatkozó küszöbérték bevezetését. Bár e küszöbértékek némelyike túl magas lehet ahhoz, hogy védelmet nyújtson, ez összhangban van a vegyi anyagokra vonatkozó fenntarthatósági stratégia azon törekvésével, hogy csoportként szabályozza az anyagokat. Ezeket a küszöbértékeket azonban más anyagcsoportokra is ki kell dolgozni, beleértve a biszfenolokat, a piretroidokat és a neonikotinoidokat.

([3]) EEA, 9/2021. sz. jelentés, Drivers of and pressures arising from selected key water management challenges: A European overview [A kiválasztott kulcsfontosságú vízgazdálkodási kihívások okai és az ezekből eredő nyomások: Európai áttekintés].

([4]) Európai Bizottság, Green taxation and other economic instruments – Internalising environmental costs to make the polluter pay [Zöld adózás és más gazdasági eszközök – A környezeti költségek internalizálása a „szennyező fizet" elv érvényesítése érdekében].

([5]) Számvevőszék, 12/2021. sz. különjelentés: A „szennyező fizet" elv alkalmazása következetlen az Unió környezetvédelmi politikáiban és fellépésében.

([6]) Az EGSZB véleménye: *Az Aarhusi Egyezmény alkalmazása – Környezeti ügyekben az igazságszolgáltatáshoz való jog* (HL C 123., 2021.4.9., 66. o.).

([7]) Például a növényvédő szerekről szóló rendelet szerinti engedélyeket felül kell vizsgálni, ha a víz-keretirányelv szerinti kémiai állapot veszélyben van.

3.7. Egyes növényvédő szerek, noha be vannak tiltva, jogszabályi kivételek, illegális felhasználás vagy az anyag nehezen lebomló tulajdonsága miatt továbbra is jelen lehetnek a környezetben, ahol veszélyt jelentenek a vízi élővilágra és az emberi egészségre. A vízben kimutatott növényvédő szerek túlnyomó többsége, köztük a DDT, a lindán, az atrazin és az endoszulfán, amelyeket néhány tagállamban azonosítottak, nem engedélyezett ([8]). Alapvetően fontos, hogy a felügyelet és a jelenlétük csökkentésére irányuló erőfeszítések folytatódjanak.

3.8. A javaslat szerint törölni kell továbbá a víz-keretirányelv 16. cikkét, mivel az elavulttá vált. Ez azonban csak részben helytálló, mivel a törlés az elsőbbségi veszélyes anyagok fokozatos kivezetésére vonatkozó 20 éves határidő eltörlését eredményezné. A víz-keretirányelv egyik fő célkitűzése, a fokozatos kivezetésre vonatkozó kötelezettség csak akkor érvényesíthető, ha egyértelmű határidőhöz kapcsolódik. Már a meglévő víz-keretirányelv értelmében is széles körben figyelmen kívül hagyták a fokozatos kivezetésre vonatkozó kötelezettséget; minél kevésbé konkrét ez a kötelezettség, annál több hatóság próbálja figyelmen kívül hagyni. Ez súlyosan gyengítené az irányelvet.

3.9. A vegyi anyagokra vonatkozó fenntarthatósági stratégia szerinti „egy anyag, egy értékelés” megközelítésre hivatkozva a javaslat központi szerepet ruház az Európai Vegyianyag-ügynökségre (ECHA), ami átvenné a Környezetvédelmi Főigazgatóságtól és a Közös Kutatóközponttól a vízszennyező anyagok és az azokhoz kapcsolódó minőségi előírások azonosításával kapcsolatos feladatokat. Mivel az ECHA elsősorban a vegyi anyagok regisztrálásáról, értékeléséről, engedélyezéséről és korlátozásáról szóló rendelet (REACH) hatálya alá tartozó vegyi anyagokkal foglalkozik, amelyek nem foglalják magukban a növényvédő szereket és a gyógyszereket, az EGSZB sürgeti az ECHA-t, hogy erősítse meg (jogi és technikai) kapacitását a gyógyszerek és a növényvédő szerek területén, hogy felkészült legyen ezen új feladatai ellátására. Az EGSZB azt is ajánlja, hogy az ECHA e tekintetben működjön együtt szakosodott partnerekkel, többek között regionális szinten (például egyetemekkel és laboratóriumaikkal).

3.10. Többet kell tenni a munkahelyi egészségvédelem és biztonság érdekében, például az agrár-élelmiszeripari ágazatban. Ezzel kapcsolatban az EGSZB kéri, hogy dolgozzanak ki konkrét iránymutatásokat azon iparágak számára, amelyek a termelési folyamatok során különböző anyagokat tartalmazó vizet használnak fel.

4. **Részletes megjegyzések**

4.1. Az EGSZB üdvözli, hogy a monitoringadatokat és az ezek alapján meghatározott kémiai állapotot az Európai Környezetvédelmi Ügynökség és a nyilvánosság számára legalább évente egyszer hozzáférhetővé kell tenni, nem pedig hatévente, mint korábban. Ez naprakészebb képet nyújt majd az európai vizek állapotáról és a víz-keretirányelv céljának elérése felé tett előrehaladásról.

4.2. Az EGSZB üdvözli azt a rendelkezést, hogy hatásalapú módszereket alkalmaznak az ösztrogénhatású anyagok monitorozására. Ezzel az összes hasonló ösztrogénhatású anyag hatása meghatározható, nem csak a hagyományos kémiai technikák alkalmazásával ellenőrzött három ösztrogénhatású anyagé. Míg a küszöbértékeknek a környezetminőségi előírás fogalommeghatározásába való felvétele lehetővé teszi az együttes hatások hatásalapú monitorozásának bevezetését a kémiai állapot jövőbeli értékelése során, az Európai Bizottságot fel kell hatalmazni arra, hogy felhatalmazáson alapuló jogi aktusokat terjesszen elő a hatásalapú monitorozás további alkalmazásának előírása céljából.

4.3. A glifozátra vonatkozó minőségi előírásokat az Egészségügyi, Környezeti és Újonnan Felmerülő Kockázatok Tudományos Bizottsága (SCHEER) végleges véleményének kiadása előtt határozták meg, és semmi nem utal arra, hogy azokat a végleges tudományos szakvéleményt követően felül fogják vizsgálni, ami azt jelenti, hogy nem veszik figyelembe a civil társadalomnak a SCHEER-rel folytatott konzultáció során tett észrevételeit. A SCHEER-nek figyelembe kell vennie a civil társadalom e végleges véleménnyel kapcsolatos nézeteit ([9]) is. Ezzel nem vagyunk elkésve, mivel a glifozátra vonatkozó környezetminőségi előírások víz-keretirányelv által megkövetelt felülvizsgálata még folyamatban van. Ennek kellene majd a felszíni vizekre vonatkozó küszöbértékek megállapítására irányuló európai bizottsági javaslat alapját képeznie.

4.4. Az EGSZB úgy véli, hogy a peszticidekre vonatkozó egyedi környezetminőségi előírások nem lehetnek magasabbak az „összes peszticid” tekintetében meghatározott javasolt határértéknél (0,5 µg/l) ([10]). Ezért a nem ivóvíz kinyerésére használt szárazföldi felszíni vizekre vonatkozó javasolt környezetminőségi előírásokat (86,7 µg/l) nem kell alkalmazni. Ehelyett – elővigyázatossági megközelítés alapján – az EGSZB azt javasolja, hogy az ivóvízkinyerésre használt felszíni vizek vonatkozásában javasolt környezetminőségi előírások (0,1 µg/l) az összes szárazföldi felszíni vízre terjedjenek ki. Az „egyéb felszíni vízekre” vonatkozó környezetminőségi előírásokat ennek megfelelően 0,01 µg/l-re kell módosítani azon gyakorlat szerint, hogy az „egyéb felszíni vizek” esetében a „szárazföldi felszíni vizekhez” képest egy nagyságrenddel alacsonyabb küszöbértékeket alkalmaznak.

([8]) PAN Europe and Ecologistas en Acción, Ríos hormonados: Contamination of Spanish Rivers with Pesticides.

([9]) Joint NGO analysis of the Commission’s proposal for a revised list of priority substances for surface and groundwater [A felszíni és felszín alatti vizek tekintetében elsőbbséginek minősülő anyagok felülvizsgált jegyzékére vonatkozó európai bizottsági javaslat közös civil társadalmi elemzése].

([10]) COM(2022)540, I. melléklet.

4.5. A felszín alatti vizekben található növényvédő szerekre vonatkozó egyedi küszöbérték azon alapul, hogy az 1990-es években mit lehetett elemzési technikákkal elemezni ([11]). Azóta fejlődött a technológia, és most már lehetőség van az alacsonyabb koncentrációk kimutatására. A felszíni vizekbe kerülő több növényvédő szer esetében is alacsonyabb küszöbértékeket határoztak meg. Az EGSZB sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy az Európai Bizottság a felszíni és felszín alatti vizek szennyező anyagainak felülvizsgálata során nem vizsgálta felül a peszticidekre vonatkozó egyedi küszöbértékeket. A felszín alatti vizekben a növényvédő szerek tekintetében önkényes, 0,1 µg/l-es küszöbértéket alkalmaznak elemzési technikák alapján. Időközben azonban olyan, hatékonyabb módszerek is léteznek, amelyek lehetővé teszik, hogy tudományos információkat nyerjenek a különböző anyagokkal kapcsolatos tényleges kockázaton alapuló küszöbértékek meghatározásához.

4.6. Továbbra sem állnak rendelkezésre mutatók a felszín alatti vizek állapotának, így például a hőmérsékletük nyomon követésére, annak ellenére, hogy a tudomány már most is stabil finanszírozást biztosít a vonatkozó kritériumok meghatározásához. Az EGSZB felteszi a kérdést, hogy az Európai Bizottság miért nem foglalt bele a javaslatába ilyen releváns kritériumokat. A felszín alatti vizekről szóló irányelv (20) preambulumbekezdésével és 4. cikkének (5) bekezdésével összhangban ezeket a kritériumokat fel kell venni az irányelv I. mellékletébe, és meg kell felelniük a felszín alatti vizekkel kapcsolatos, a vízügyi jogszabályok végrehajtásáról szóló, 2020. december 17-i európai parlamenti állásfoglalásban szereplő kéréseknek.

Kelt Brüsszelben, 2023. február 22-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG

([11]) Az EMA megjegyzéseit lásd: Guideline on assessing the environmental and human health risks of veterinary medicinal products in groundwater [Iránymutatás a felszín alatti vizekben található állatgyógyászati készítmények által a környezetre és az emberi egészségre jelentett kockázat értékeléséről], az EEA megjegyzéseit pedig itt: ETC/ICM 1/2020. sz. jelentés: Pesticides in European rivers, lakes and groundwater – Data assessment [Peszticidek az európai folyókban, tavakban és felszín alatti vizekben – az adatok értékelése].